

Klassik yapon ədəbiyyatı və Ueda Akinari

Səkkizinci əsrdə yaranan, on doqquzun-cu əsrin ikinci yarısınaqədər davam edən klassik yapon ədəbiyyatı min ildən artıq bir dövrü əhatə edir. 1868-ci ildə Yaponiyada feodalizm quruluşunun çöküşündən sonra bu ölkə çox sürətli yüksəlişlə dünya arenasına çıxdı, aşkar siyasi-iqtisadi üstünlüyü ilə də seçilməyə başladı və beynəlxalq birliyin sıralarında ilk yerlərdə dayandı.

Və buna qədər ki Yaponiyada yüz illər ərzində baş verən təbəddülatlar yalnız ey-ni, oxşar bir yolla inkişaf etməyən, kəmi-yət və keyfiyyət dəyişiklikləri ilə də diqqət çəkən ədəbiyyatda geniş, hərtərəfli əksini

tapdı. O qədim, uzaq dövrdə yaranan möh-təşəm, gözəl əsərlərdən günümüzədək gə-lib çatana olsa da, nişanəsi belə qalmayan bir çoxu uzun əsrlər boyu təbii fəlakətlər, böyük yanğınlar, qəbilə davaları, feodallar arasındakı daxili müharibələr və çəkişmə-lər zamanı məhv oldu. Lakin buna baxma-yaraq, bugünədək qorunub saxlanılan əsərlər erkən yapon ədəbiyyatının təkrar-olunmaz orijinallığı, yüksək bədii yetkinliyi haqqında fikir söyləməyə kifayət qədər əsas verir.

U e d a A k i n a r i (1734-1809) - feodal dövr yapon ədəbiyyatının son klassiklərindən biridir. Onun ədəbi irsi bu gün də Ya-poniyada sevilərək oxunur və çox məşhur-dur. "Duman, sis içində Ay" novellalar sil-siləsi Akinarinin ən yaxşı əsərlərindəndir.

Nağıl, əfsanə süjeti ta qədim zamanlar-dan bütün xalqların yaradıcılığında geniş yer alıb. Bu keyfiyyətlər, milli yapon məişə-ti Akinarinin interpretasiyasında özünə-məxsus rəng və çalarda, romantizmin rea-lizmlə sintezində, yeni cizgilərlə təqdim olunur (yapon ədəbiyyatşünasları bunu XX əsr yazıçıları Alber Kamyü və Kobo Abenin roman-pritçaları ilə müqayisə edir-lər).

Qeyd edək ki, XVIII əsrdə motivi əfsanə, nağıl povest və hekayələrin Yaponiyada geniş yayılmasına səbəb hökmdarın 1722-ci ildə verdiyi fərmanla bağlı idi. Bu fər-manla o dövrün realitətlərini bədii ədəbi-yata gətirmək, gerçəkliklərə qələmə alınan əsərlərdə toxunmaq qadağan olunurdu. Bununla bərabər, XVIII əsrin ikinci yarısın-

da, Akinarinin yaşayıb yaratdığı bir zaman-da feodal cəmiyyətin içində ziddiyyətlər, qarşıdurmalar artırdı, müxalif əhval-ruhiy-yəli fikirlər güclənirdi.

Hadisələrin daha qədim zamanların qə-rışıq, mübhəm fonunda təsvir olunduğu Akinarinin novellalarında müasirlərini dü-şündürən, aydın anlaşılan, kəskin, ciddi eyhamlar var. Amma, yenə də Akinarinin novellalarında mətnaltı mənanın, həlledici məziyyətlərin nüvəsindəki siyasətin çəkisi azdır. Bu əsərlərin dəyərini milli məzmun daşıyan düşüncələrin zənginliyi, müəllifin poetik ruhu müəyyən edir. Akinarinin əsər-lərinin yapon və dünya ədəbiyyatının diq-qətəlayiq örnəklərindən olduğunu təsdiq-ləyir.

Ueda AKINARI

(1734-1809) - Yaponiya

Bar verməyən, yalnız yazda göyərən söyüd ağacını öz bağ-çanda əkmə, ağıldan yüngül adamı özünə dost seçmə. Payız küləkləri əsən kimi söyüd ağacı bütün yarpaqlarını tökər. Ağıl-dan yüngül adam tez dost oldu-ğu kimi, dostunu tez də unudar. Söyüd ağacı hər gələn baharda yarpaq açıb yenidən göyərər, amma ağıldan yüngül adam bir başqa yerdə xoş gün görsə da-ha səni xatırlamaz.

Xarima vilayətində poçt qə-səbəsi Kakoda Samon Xasebe adında çox oxumuş, elmlə bir nəfər yaşayırdı. O, kasıb olsa da təmənna-sızdı, heç nəyə tamah salmazdı. Çox yaxın dostları olan kitablarından savayı heç nəyin istəyində deyildi. Samo-nun artıq çox qocalmış bir anası vardı. Müdrikliyinə, nəsil və nə-cabətinə görə o, Mən-tsi1 ana-dan geri qalan deyildi. Hər gū-nünü cəhrədə sap əyirməyinen keçirər, bunnan da özünü və Samonu dolandırardı. Onun ba-cısı bu kənddən olan cənab Sayonun arvadıydı. Sayo olduqca varlıydı, lakin Xasebenin ailəsi-nin əsilli-nəsilli olmasını nəzərə alıb onunla qohum olmuşdu. O, imkan tapan kimi Xasebenin ai-ləsinə pay, hədiyyə göndərərdi, baxmayaraq ki, Samon hər dəfə göndərilən payı geri qaytarıb deyərdi: "Mən kasıb olduğuma görə kiminsə əziyyət, zəhmət çəkməsinə razı ola bilərəmmi?"

Bir gün Samon qonşusuna baş çəkməyə gedir. Onlar öz aralarında gördükləri və görə-cəkləri işlərdən danışirlar. Söh-bətlərinin şirin yerində Samon divarın o üzündən ağırılar çəkən insanın fələyə şikayət dolu ah-naləsini və iniltilərini eşidir. Ev sahibindən onun kimliyini soru-şur. Evin sahibi deyir: "Bu adam xəstələndiyinə görə yol yoldaş-larıyla ayaqlaşma bilməyib, onlar-dan ayrı düşüb və məndən gə-cələməyə yer istədi. Deyəsən o, samuraydı və qərb vilayətlərindən-di. Görkəminnən alicənab, nəcib adama oxşayırdı, ona görə də gecələmək üçün evimdə yer verdim. Amma elə həmin gecə onun çox güclü qızdırması qalx-dı. O, nə rahat uzanıb yatır, nə də ayağa dura bilir. İlk günlər ona yazığım gəlirdi. Lakin artıq ona yer verməyimə peşmanam, çünki onun kim və haradan ol-duğunu bilmirəm. Ona nə dey-im, necə deyim ki, evimdən çıx-sın".

Samon onu dinləyəndən son-ra dedi: "Həqiqətən kədərli hal-qəziyyədi. Sənin narahatlığını da anlayıram. Lakin qərrib ada-mın xəstələnib yolundan qalma-sı da qəmli, kədərli idi. İndi o, qəlbən də çox incikdi, nə fikirlə-şə bilər! İcazə verin, bir ona ba-xım". Samonun sözünü ağzında qoyan ev sahibi dedi: "Mən eşit-diyimə görə belə xəstəliklər yo-luxucudu. Mən hətta öz evimdə-kilərə o otağa, onun yanına gir-məsini qadağan etmişəm. Əl-bəttə, siz o otağa girsəniz hər şey ola bilər".

Onun sözlərinə gülümsəyən Samon dedi: "Ölüm və həyat - qəzavü-qədərdir. Elə bilməyin ki, hər xəstəlik birindən digərinə keçə bilər, bunu düşünmək ağıl-sızlıqdı və mən də bu kimi söz-söhbətlərə inanmıram".

O, qapını itələyib həmin ota-ğa keçdi və tanımadığı bu yad adamı gördü. Ev sahibinin dedi-yi kimi bu qərrib sadə adam de-yildi və göründüyü kimi xəstəliyi ağırıdı. Sifəti arıq və sapsarıydı, köhnə yorğan-döşəkdə ağırılar içində qıvrılırdı. Ümidsiz vəzi-yətdə Samona baxıb dedi: "Zəh-mət olmasa mənə su verin". Sa-mon ona tərəf əyilib dedi: "Heç fikir eləmə, mənim dostum. Biz mütləq sənə yaxşı baxıb sağal-dacağıq". O, ev sahibiyinə bə-rabər ədviiyyatlardan dava-dər-man hazırlayıb bu xəstəyə ver-di. Sonra da xəstəyə südlü sıyıq yedizdirdi. O, bu yad adama öz qardaşı kimi qulluq edirdi. Həqi-qətən də Samonun bu işi hər cür tərifə layiq idi.

Samonun səmimi sözlərini eşidən, mərhəmət və sədaqətini gören samurayın gözləri yaşardı və dedi: "Bu, mənim kimi sə-rgərdana çox böyük iltifatdır. Əgər mən sağ qalmasam belə, o dünyada da sizin xeyirxahlığı-nızı xatırlayacağam". Samon onu məzəmmətlədi: "Bu barədə heç nə eşitmək istəmirəm. Bu qədər də ruhdan düşməkmə olar? Yoluxucu xəstəliklərin öz müddəti var. Bu müddətin tama-mından sonra həyatın üçün olan təhlükə də aradan qalxacaq. Mən hər gün bura gəlib sənə kö-məyimi əsirgəməyəcəm". Vədi-nə əməl edən Samon hər gün

Novella

bu xəstənin qulluğunda olurdu. Günlər keçdikcə xəstənin vəzi-yəti yaxşılaşırdı və o, ayağa qalxmaq üçün ruhanırdı. O, ev sahibinə təşəkkürünü bildirən-dən sonra Samonun çox dəyərli bir insan olmasından, onun ma-raqlı, xoşa gələn şəxsi keyfi-yətlərindən söz açdı. Bundan sonra özü haqqında danışdı: "Mən İdzumoda Masue kəndin-də böyüdüm. Soemon Akana mənim adımdı. Mən "Binşu"2 elminə bir xeyli bələdəm, bu bə-rədə məlumatlı və xəbərdaram. Ona görə də Tomida qəsrinin sahibi Kamonnoske Enya3 mə-ni öz yanına çağırırdı və bu hər-b elminin inceliklərini məndən öyrəndi. Sonra mən Omide sə-farətxanaya Udzisuna Sasaki-yə4 xəfiyyə təyin etdim. Mən orda olduğum müddətdə Sune-xisa Amoko5 - Tomida qəsrinin keçmiş sahibi əslən Yamanaka-dan olan samuraylarla əlaqəyə girdi, yeni il gecəsi gözlənilmə-dən qəsrə hücum etdi və oranı geri aldı. Mənim ağam Kamon-noske bu savaşa öldü. İdzumo mahalı ta qədimlərdən Sasani-lərin hökmranlığında olub, bu-nunla da Sasaki Enyanın əsarə-tində idi. Mən ona təklif etdim ki, Sunexisanı məhv etmək üçün Misava və Miteya kömək etsin. Lakin mənim təklifimi rədd etdi. İndi qəhrəman kimi təqdim olunur, əslində o, qorxaq və qabiliyyətsiz sərkərdəydi. Bu, azmış kimi mənim də hər bəhanəylə qabağımı aldı. Artıq onun yanında qalmağımın heç bir mənası yoxuydu, buna görə də hamıdan xəbərsiz onu tərk etdim. Evə qayıtmaq istəyirdim, yolda xəstələndim. Sizə, heç is-təməsəm də çox əziyyət verdim, bəlkə, mənə göstərdiyiniz qay-ğıya, diqqətə də layiq deyiləm. İndi qalan bütün ömrümü təşə-kürüm əvəzi sizə həsr etmək is-təyirəm". - unu qəbul edə bilmə-rəm, çünki insan var olduğu qə-dər ölümlə çarpışanın dadına çatmağa çalışmalıdı. Sən burda bir az da qalıb daha da yaxşılaş-malısan", - deyə Samon cavab verdi. Onun səmimiyyətinə ina-nan Akana burada daha bir ne-çə gün qaldı, bundan sonra tam

sağlam oldu.

Samon hər gününü dan yeri ağarandan günbatana qədər dostuyla söhbətdə keçirirdi. Söhbət qədim müdriklərdən dü-şəndə məlum oldu ki, Akana on-ların haqqında əla biliyə sahib-di. Xüsusilə də hər-b elmini daha mükəmməl bilirdi. Onlar eyni fi-kir və düşüncə yiyəsiydi və bu, ikisini də sevindirirdi. Axırda onlar o qədər dostlaşdılar ki, bir-birini qardaşığa götürdülər. Akana beş yaş Samondan bö-yük olduğuna görə Samonun onu böyük qardaş adına və şə-rəfinə layiq bilməsini çox səmi-mi qarşıladı. Bundan sonra o, Samona dedi: "Mənim atam, anam həyatda artıq çoxdan yox-dur. Hə, müdrik qardaşım, bu gündən sənin anan mənim də anamdır. Xahiş edirəm, onu zi-yarət etmək şərafinə məni layiq biləsən. Yəqin ki, o, mərhəmət göstərib ürəkdən gələn xahişimi eşidəcək və məni oğulluğa gö-türəcək". Samonun sevinci ye-rə-göyə siğmirdi: "Mənim tək ol-mağım anamı çox qəmgin edir. O, səni görəndə şadlanacaq, ömrü uzun olacaq", - kimi xoş sözlər deyən Samon onu anası-nın yanına apardı.

Samonanın anası Akananı mehribançılıqla qarşıladı və de-di: "Mən oğlumdan gileyliyəm. Onun öyrəndiyi qədim elmlər in-di heç kimə lazım deyil. Adam içinə də çıxmır. Ondan aralan-ma, böyük qardaş kimi öyüd-nə-sihətini əsirgəmə". Akana onu ehtiramla dinlədi və dedi: "Vic-danı olan adam haqqı, ədaləti hər şeydən üstün tutur. Görü-rəm ki, o, şan-şöhrət, var-dövlət əsiri deyil. Mən indi sizdən də böyük nəvaziş gördüm, o da qardaş kimi hörmətimi saxlayır. Bunnan artıq daha mən nə arzu edə bilərəm". Və Akana Samo-nun evində bir uzun müddət də şad-xürrəm yaşadı.

Ağ, qırmızı, sarı çiçəklərin yallarda, yamaclarda göz, könül oxşadığı bir vaxtda sərin yaz havasının etəyində yay fəslə gəl-di. Anasının, qardaşının izniylə yola çıxmaq istəyən Akana de-di: "Mən Omidən ona görə çıx-dım ki, İdzumodakı vəziyyətin nə yerdə olduğunu öyrənirəm. Ye-

nə də ora getməliyəm, sonra qa-yıdacağam. İşdi, əgər qayıda bilməsəm, qazancım duz-çörək olsa belə, bir oğlun kimi övladlıq borcunu unutmayacağam və si-zin xeyirxahlığınızın haqqını, əvəzini vermək üçün çalışa-çam, indi izn verin gedim". Sa-mon soruşdu: "Yaxşı, sən nə vaxt qayıdacaqsan?" - "Zaman su kimi axır, - Akana cavab ver-di. - Başma bir iş gəlməsə pa-yızda burda olacağam". Samon dedi: "Səndən xahiş edirəm, bir vaxt de, payızın hansı günü sə-ni gözləyək?". - "Qoy, mənim qayıdacağım gün doqquz sent-yabr6 - Payız bayramı olsun" - Akana cavab verdi.

"Hə, qardaşım o gün mütləq qayıt. Mən səni hazır süfrə arxa-sında payızgülü bukəti və se-vimli içkimiz sake ilə qarşıla-maq istəyirəm". Onlar çox səmi-mi sağıllaşmış vıdalasıldılar və Akana qərbə sarı yola çıxdı.

Təqvimə sədəf kimi düzül-müş günlər tez ötdü, qumi7 ağa-cının budaqları yetişmiş meyvə-lərin ağırlığına əyildi, yamacla-rın döşündə, yol və ciğırların qı-rağında sapsarı çobanyastıqları göz açdı və sentyabr ayı gəldi. Ayın doqquzunda səhər obaş-dan oyanan Samon öz sadə daxmasında yır-yığış etdi, gül-dana ağ, sarı payızgülü qoydu, ziyafət üçün hazırlıq gördü. Ar-tıq çox yaşlı anası dedi: "Eşit-di-yimə görə İdzumo mahalı çox uca dağlar arxasındadı, bizdən çox-çox uzaqlardadı, bu boyda yolu onun bu gün gələcəyinə inanmaq olarmı? Gələn kimi hər şeyi hazırlayırıq". "Akana sa-muraydı, samuray sözünə sadıq olur və o, verdiyi vədi pozan de-yil. O, gələndən sonra gec ola-caq...". - Samon anasına cavab verdi. Bundan sonra Samon son qəpiyinə qədər xərcledi. Bu qo-naqlıq üçün ən yaxşı sake8 aldı, qəlyanaltı üçün təzə balıq bişir-di.

(ardı gələn şənbə sayımızda)

Çevirəni:
Şükür Şəno

ƏDALƏT •

6 avqust 2016-cı il